

Påskedramaet

- dag for dag

Påskehefte 2021

GAMLEBYEN & GRØNLAND MENIGHET

A watercolor illustration of a butterfly with blue and purple wings, positioned behind the title and the table of contents.

Innholdsfortegnelse

Forord, Lars Martin Dahl.....	3
Palmesøndag, <i>Ord som tenner bål</i> , Lars Martin Dahl.....	5
«6 fra nabolaget om påske og frihet, <i>Palmesøndag</i> » Hanna Haraldstad.....	8
Mandag i stille uke, <i>Påske som liturgisk drama</i> , Olav R. Bastrup.....	10
Tirsdag i stille uke, <i>Påskens kjeltringer</i> , Olav R. Bastrup.....	14
«Olmeonsdag» Lars Martin Dahl.....	17
Markus 11,15-17.....	19
«6 fra nabolaget om påske & frihet, Olmeonsdag» Hanna Haraldstad.....	20
«Skjærtorsdag» akvarell og voks, Ingvil Storheim.....	22
Lukas 22, 14-23.....	23
Et under i tomme hender, Notto R. Thelle.....	24
Harehjerte, Ingvild Storheim.....	27
Langfredag, Matteus 26,53.....	29
Det var i dag, Rolf Jacobsen.....	30
Da Gud døde, Ingrid Ribe-Nyhus.....	31
Du smertens mann, Arnold Eidslott.....	34
O Gud, denne natt er din, salme av Eivind Skeie.....	35
Påskennatt, Jonas Lind Askedom.....	36
1. påskedag, Matt 28,1-10.....	39
Bak stengte dører?, andakt, preses Olav Fykse Tveit.....	40
«6 fra nabolaget om påske & frihet, 1. påskedag» Hanna Haraldstad.....	42
2. påskedag, Lukas 24, 36.....	44
Drama og påske, Vår Gud bærer sår, biskop Kari Veiteberg.....	45
Lukas 24,5-6.....	48

Forord

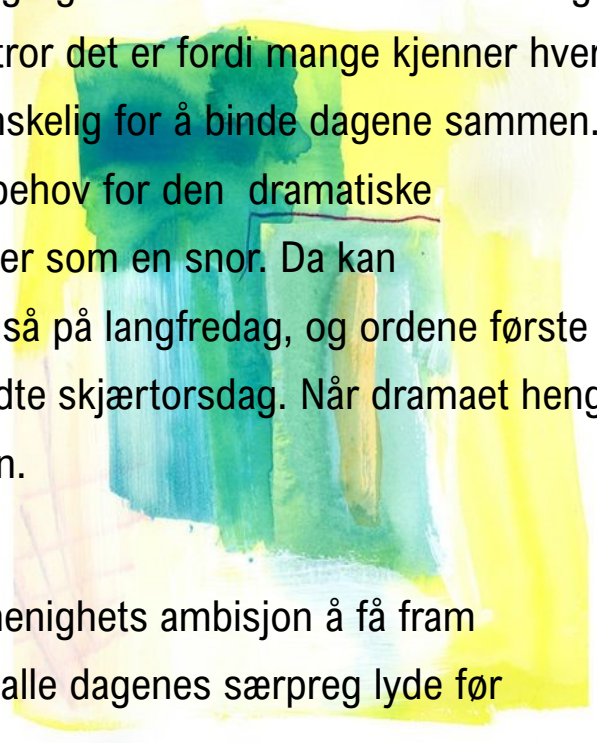
Ved Lars Martin Dahl

Påskens drama er vår kulturs grunnfortelling. Intet drama har preget Europa mer. Musikk, teater, litteratur, film og kunst er preget av påskens drama, fra Grundtvigs diktning til Snoop Doggs og Kanye Wests raptekster. Påskens drama lever og spirer og gror der den vil.

Kirken «eier» ikke påskefortellingen på samme måte som før. Det er ingen som hindrer kunstneren i å male det siste måltidet på nytt, eller rapperen i å rime Jesus ridende inn i Los Angeles på en esel. Mangfoldet får fram påskefortellingens kraft. Dramaet er sterkere enn kirkens murer og kontroll.

Samtidig tror mange nordmenn at vi feirer påske fordi Jesus dør, men i kirken feirer vi påske fordi Jesus lever! Langfredag og den korsfestede har for mange blitt påskedramaets sentrum og slutt. Jeg tror det er fordi mange kjenner hver enkelt dag i påskefortellingen, men har vanskelig for å binde dagene sammen. Påsken er kjent, men fragmentert, og har behov for den dramatiske bevisstheten som samler dagene som perler som en snor. Da kan palmesøndagen være med i fortellingen også på langfredag, og ordene første påskedag kan minne oss om hva som hendte skjærtorsdag. Når dramaet henger sammen handler påsken om oppstandelsen.

Det er staben i Gamlebyen og Grønland menighets ambisjon å få fram påskens drama i dette heftet, samtidig må alle dagenes særpreg lyde før påskens drama er komplett.

Vi er derfor glade for bidragene til professor Notto Thelle, domkirkeprest Jonas Lind Asgedom, preses Olav Fykse Tveit og biskop Kari Veiteberg. Biskop Kari har vært opptatt av dramaturgi siden hun skrev sin doktorgrad om emnet.

Heftet er redigert med tanke på at vi leser én dag om gangen:

Palmesøndag leser du teksten om palmesøndag og ikke flere tekster, skjærtorsdag leser du tekstene om skjærtorsdag osv. Det er minst en tekst per dag fra og med palmesøndag til andre påskedag. Enkelte dager finner leseren også utdrag fra intervjuer diakon Hanna Haraldstad har gjort med barn, ungdom og voksne som er involvert i menighetens arbeid på ulik vis, om frihet og om hva frihet betyr for dem.

Heftet er forhåpentligvis en hjelp til å reflektere over og friske opp påskens dramatiske innhold, - en fortelling som fortsatt lever og som alltid kan oppdages på nytt og derigjennom prege tro, liv og kulturen.

God lesning.

Palmesøndag

Ord som tenner bål

Lars Martin Dahl

Enkelte dager i kirkeåret er det vanskelig for en prest å preke. Noen prester synes julaften er vanskelig, andre synes domssøndagen er verst. Noen ganger er det vanskelig på grunn av stoffet man møter i tekstene, andre ganger er det vrient fordi tilhørerne er så mangfoldige - hvem er det jeg preker til? For meg er palmesøndag vanskeligst. Feiringen oppleves så langt fra dagens drama og hvordan den virker i påsken som helhet – særlig tydelig er det i Johannes-evangeliet. Da palmesøndagens dramatiske funksjon i evangeliene traff meg for første gang, fikk jeg en sterk erfaring av at noe falt på plass i påskebudskapet, i troen og i hvem jeg er som troende—min rolle. Om påsken handler om forsoning og nåde, så er behovet for nåden tydelig tilstede på palmesøndag.

Det var mange som var samlet i Jerusalem for å feire påskehøytiden til minne om israelittenes befrielse fra fangenskap og slaveri i Egypt. Jesus var også på vei for å feire påske. Folkemengden får øye på ham ridende på et esel og tar ham imot med palmegrener og hyllingsrop:

«Hosianna! Velsignet er han som kommer i Herrens navn, Israels konge!»

Hosianna betyr «kom med hjelp» eller «gi frelse» og folkemengden roper Jesus inn som Israels konge og befrier. Jesus kommer til landets politiske og religiøse maktsentrum og blir hyllet som en religiøs og politisk frigjører. Sånt blir man ikke populær av hos dem som besitter den religiøse og politiske makten, særlig ikke når det er en feiring av en annen frigjøring som skal ha hovedfokus, den jødiske påskefeiringen.

Kongen, gledesrop og et esel her og der. Slik har vi blitt vant til å feire palmesøndag, og gjerne som en barnevennlig gudstjeneste. Mange steder feirer vi palmesøndag med glade gudstjenester hvor vi deltar i hyllingsropene. Vi har fokus på folket, de troende, kongen høyt hevet over oss andre, men på et esel som gjør ham litt ufarlig. Men hva var det Jesus opplevde palmesøndag? Hva var det som gikk gjennom hans hode? Hva følte han? Mange hadde kanskje satt pris på å bli hyllet slik Jesus ble, men ikke Jesus. Det første han gjør etter å ha kommet inn i Jerusalem er å fortelle om sin død, og han røper hvordan han har det:

«Nå er min sjel fylt av angst.»

Jesus er redd. Han vet, i motsetning til folkemengden og de som først hørte fortellingen om palmesøndag, hvordan folkets jubelrop skal vendes til «Korsfest ham!» langfredag.

På palmesøndag blir den angstfulle hyllet som konge av en forsamling som lovpriser ham som kongen de vil ha, men ikke kongen de skal få eller har behov for. Det forstod Jesus da han møtte folkemengden. Han er redd! Livredd!

Alle har opplevd å bli misforstått en gang. Erfart at noe vi har sagt har blitt tatt til inntekt for noe vi ikke mener. Det kan oppleves som urettferdig og ensomt. Jesu redsel beror på folkets forventninger til ham og at hans frigjøring skal skje på en annen måte enn det folket kan forstå. Det er som om folkemengden gjør ham mer ensom og forlatt enn før – de vet ikke hva de gjør. Han vet at han ikke vil leve opp til deres forventninger, at det vil forårsake deres vrede.

«Ord baner vei for kommende gjerninger, de er gnister som tenner kommende bål!» skrev Franz Kafka. Forventningene og hyllingsropene Jesus møter er gnister som tenner urettens bål og innleder påskens drama. Palmesøndag innleder påskens fortelling om kongen vi trenger og skal få, ikke den vi vil ha.

Fra nabolaget om påske og frihet

- Palmesøndag

Hanna Haraldstad

Palmesøndag får Jesus kjenne på forventningene til innbyggerne i Jerusalem da han red inn i byen. En forventning om frigjøring i en annen tid og på et sted enn Oslo, 2021. Hva betyr frihet for oss i dag som enkeltmennesker og som verdensborgere, og hvordan ser det ut – kontra i Jerusalem, år 33?

Vi har spurt en gruppe naboer for å få litt perspektiver på «frihet». Kan dette si oss noe nytt om hva påskens frihetsbudskap betyr i dag? *Hva betyr frihet, og hva betyr frihet for deg?* Vi har spurt:

Fredrik Saxegaard, 54 år, universitetslektor Menighetsfakultetet

Georg Bothner-By, snart 8 år, 2. klasse Gamlebyen skole

Kornelia Skaland, 7 år, 2. klasse Tøyen skole

Tormod Carlsen, 36 år, lokalmiljøengasjert scenekunstner på Bananaz.

Ingrid Endrerud, 28 år, Ap-politiker i Viken fylke (og deltidsstudent)

Leila Simae, 52 år, forfatter

Kornelia: Frihet kan være ute på et stort område. Det kan være en følelse av frihet. Frihet er det motsatte av fangenskap. Frihet for meg er å være ute sammen med folk.

Fredrik: Det betyr i alle fall to ting for meg. For det første tenker jeg på mennesker som er ufrie fordi de er fengslet uten dom, eller fratatt menneskerettigheter. Folk som opplever krig, eller bor i land med mye vold.

Folk i Hong Kong og uigurene i Kina; de som bor i Yemen og i Mellom-Amerika. Og mange, mange andre. Hvis frihet i de tilfellene handler om å bli kvitt lenkene, er den andre betydningen av frihet hva vi gjør når lenkene er av. Det er kanskje utfordringen til de fleste nordmenn. Ikke så mye hva jeg er fri fra, men hva jeg er fri til.

Georg: For meg betyr frihet å være ute i naturen med trær og sånn. Det betyr også å ikke bli bestemt over.

Ingrid: Frihet er når alle kan høre til i et fellesskap og bli akseptert, uansett hvem du er og hva slags bakgrunn du har. For å skape et fritt og rettferdig samfunn må sosiale forskjeller utjevnes og individuelle ulikheter aksepteres. Vi kan ikke godta at fremtiden til et menneske defineres av foreldrenes fortid, det er ufrihet.

Tormod: For meg er det to typer frihet. Den ene friheten er å være fri fra noe, eller fri til å gjøre noe. Dette er den politiske friheten - denne kommer alltid med sin fetter; ansvaret. I mitt virke tenker jeg mye på den. Men så er det den andre friheten, den som ikke er fra noe, men opplevelsen av frihet i seg selv. For meg kommer den oftest når jeg føler jeg har innsikt, aksepterer meg selv eller opplever å være del av noe større enn meg selv. Det krever ofte motet til å se seg selv som en del av verden og en merkelig verden i seg selv.

Leila: Frihet for meg betyr at jeg har mulighet til å uttrykke meg som jeg ønsker uten å skade andre rundt meg. Et samfunn som prøver å skjule sannheten, ødelegger for friheten og for muligheten til å reagere og uttrykke seg slik man ønsker. I dag kan vi uttrykke oss på mange måter og massemedia har gitt oss ubegrenset muligheter til det. Jeg skjener meg fri i et samfunn som hører meg og hvor vi har samme tilgang til "mikrofoner" som andre med posisjoner.

Mandag i den stille uke

Påske som liturgisk drama

Olav Rune Bastrup

Påskan har gjennom hele kristendommens historie vært kirkens liturgiske sentrum. Liturgiene for helligdagene fra palmesøndag til påskedag har et særpreg som avviker fra normalen ellers i kirkeåret, og knytter an til kirkens eldste liturgiske praksis. Den liturgiske vandring fra palmesøndag til påskennatt er derfor en vandring i veldig gamle spor. Samtidig er det en vandring i et stort billedunivers. Som en tegneserie tar feiringen fra palmesøndag til påskennatt oss bilde for bilde gjennom alle stadier av smerte, fortvilelse, sorg og jubel.

Dagene i den stille uke frem til påskennatt speiler seg i og kontrasterer hverandre. Palmesøndag henger sammen med langfredag, skjærtorsdag med påskedag. Tematikken er felles, men aksenten helt forskjellig. Tradisjonelt er liturgisk farge for både palmesøndag og langfredag rødt, blodets og kjærlighetens farge. Palmesøndag hyller massene Jesus som konge, langfredag kroner den samme folkemengden ham med en tornekrone og han dør som en forbryter.

Palmesøndag er en feiring på fallende kurve. Den starter med palmeprosesjon gjennom gatene med hyllingsrop til Kristus kongen. Men så snur det. Omkvedet mellom lesningene er fra Davids salmer: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» Når evangeliet skal leses, er det Lidelseshistorien som fremføres, akkurat som på langfredag. I den katolske kirke er palmesøndag årets store folkekirkedag slik julaften er blitt for lutheranere. Palmeprosesjonen er en folkefest og kirkene fylles til trengsel. Men festen ender i en stum overgang – i et spørsmålsteget uten etterfølgende svar. Det er som om alt bryter sammen og man etterlates i forvirret uvisshet om fortsettelsen.

På samme måte speiler skjærtorsdag og påskenatt seg i hverandre. Tradisjonell liturgisk farge er hvit for begge dagene, festens og renhetens farge. I Jesu feiring av nattverden med disiplene foregriper han sin oppstandelse i samme øyeblikk som han svikes og skal føres til retterstedet. I de lutherske kirker har skjærtorsdag gjerne lagt hovedvekten på innstiftelsen av nattverden, men i den katolske kirke tar dagen opp i seg mange flere elementer. Størst vekt legges på fotvaskingen, en skikk som er i ferd med å gjeninnføres i mange protestantiske kirker. Presten tar av seg sitt messeskrud og kler seg i sekk og aske og vasker så føttene til tolv utvalgte fra menigheten. Der Jesus på palmesøndag hylles som konge, hylles han skjærtorsdag som tjeneren som fornedrer seg.

Under fotvaskingen synges en av kirkens gamle hymner, *Ubi caritas et amor, ibi Deus est* – der hvor kjærlighet og barmhjertighet bor, der er Gud. Samtidig er fotvaskingen et frempek på som skal skje. Tjenerens fornedrelse krever en full overgivelse. Idet messen er over, innledes en selvstendig liturgi med avkledning av alteret, som deretter vaskes og skures. Alteret er offerstedet, eller rett og slett slaktebenken. Alle lys slukkes, bilder dekkes til og klokkene tier. I den påfølgende natt da Jesus forrådes og selv Peter svikter, våkes det i alle klostre. I denne natten vil man ikke sovne som Peter. I stedet bes det gjennom hele natten.

Langfredagens liturgi består av tre hovedelementer: Lidelseshistorien, korshyllingen og litaniet. Dette er eneste dag i kirkeåret da det ikke feires full messe. Under korshyllingen synges tradisjonelt de såkalte *Improperia* eller «Vår Herre Jesu Kristi bebreidelse» bygget på Klagesangene i det gamle testamentet, fulgt av korshymnen *Crux fidelis* – i Ragnhild Foss' norske oversettelse: «*Kross du sterke, du det eine edle tre av alle var*». I de senere år har man en del steder valgt å sløyfe improperiene av frykt for at teksten kan mistolkes i antisemittisk retning, men det er aldri blitt dokumentert at teksten noen gang er blitt brukt slik. I Grønland kirke har improperiene blitt et fast innslag de senere år.

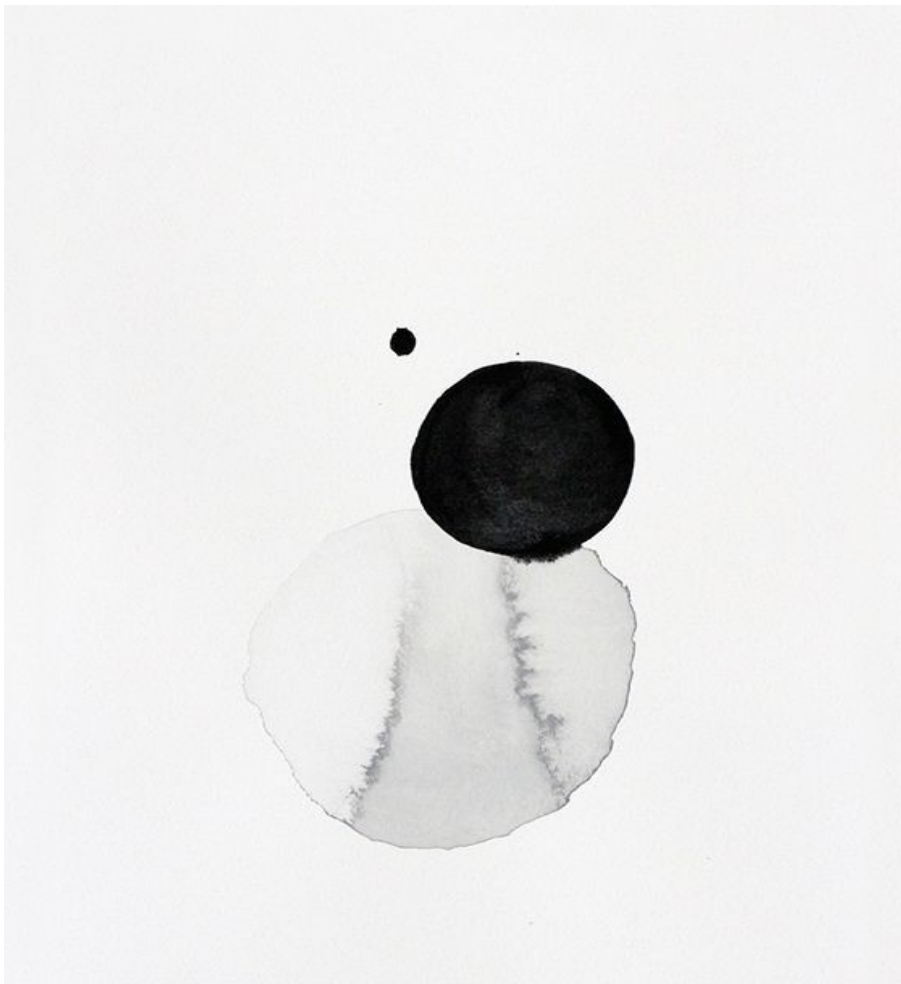
Litaniet på langfredag er et av de aller eldste liturgiske enkeltelementer vi kjenner. Et litani er en innstendig, repeterende bønn om Guds miskunn, på langfredag særlig markert ved at det kneles mellom hvert bønneledd. Fra den aller første kristne tid har altså langfredag blitt markert med innstendige, nesten desperate bønner om Guds miskunn over det store sviket som førte Jesus til Golgata. Samtidig ligger det i bønnen en lovprisning: «*Pris mi tunge no med fagnad, dagen som til siger rann! Pris vår underfulle lagnad: Gud oss gav ein frelsarmann*».

Påskeaften hviler Kristus i graven og jorden i dyp stillhet. Men om natten skjer det. Lyset tennes på kirkegården og bæres inn i mørklagt kirke. Lyset spres og blir til et lyshav som fortrenger mørket. I lyshavet trer en diakon frem og synger det store *Exultet* – Påskelovsungen, som drar hele historien fra verdens skapelse frem til dens nyskapelse gjennom Kristi oppstandelse. Ja, selv synden lovprises i den gamle påskelovsungen – «Å, salige synd som vant oss så stor en forløser». Jesu oppstandelse og seier over døden er mer enn gjenopprettelse av det som gikk tapt i Edens hage, det representerer også opprettelsen av noe helt nytt: Guds rike.

Påskenenatt minnes vi også vår dåp. Presten senker påskelyset i dåpsvannet og løfter det deretter opp. Dåpen sammenfatter hele påskens drama, for i den har alle døpte fått del i Jesu egen død og oppstandelse. Vi er ikke lenger mørkets barn, vi hører lyset, håpet og livet til.

Påsketiden starter påskenenatt og varer i femti dager frem til og med pinsedag. I denne tiden er det store påskelyset tent. Særlig var den første søndagen etter påske viktig. Da ble de som ble døpt påskenenatt, ført inn i kirken i hvite dåpsklær og innlemmet i menigheten for første gang. Derfor har denne søndagen også fått et særegent navn: *Domenica in albis* - eller rett og slett hvitesøndag.

Påskefeiringen inkluderer også mange folkelige elementer som ikke egentlig har noe med den liturgiske feiringen å gjøre. I Norge feirer vi stort sett neddempet. Ikke slik da jeg et år feiret gresk påske på Samos. Idet klokkene i kirkene satte i med fullt batteri, eksploderte den søvnige landsbyen, folk strømmet ut på gatene og kastet seg om halsen på hverandre, barer og puber slo opp dørene, vinen fløt, krovertene bød på fete retter og motorsyklene brummet. Feiringen i kirken flyttet ut på gaten og forkynte sitt eget evangelium: Livet har seiret over døden!

Påskens kjeltringer

Olav Rune Bastrup

Kriminalromaner er blitt en særnorsk påsketradisjon. Er det et sekulært substitutt for påskedramaet vi har tapt? Pasjon og påske kan nemlig leses som en kriminalroman. Her er nok av kjeltringer å velge mellom. Men hvem er egentlig den skyldige? Den svikefulle Judas, den upålitelige Peter, den holdningsløse Pilatus, opprøreren og heldiggrisen Barabbas som slapp unna, eller den selvgode Kaifas? Etter to tusen år er mysteriet fortsatt ikke løst. La det forbli slik. Hvilken hensikt har det å finne den skyldige? Sannheten er jo at uten påskens kjeltringer ville det som skjedde, ikke ha skjedd. Judas, Pilatus og Peter var aktører i et guddommelig drama de selv ikke forstod. Sant å si er også det en nokså uutholdelig tanke – at Gud nærmest kalkulert førte mennesker til fall for å fullbyrde noe større.

Eller er perspektivet galt? Kanskje har vi behandlet påskens kjeltringer urettferdig opp gjennom historien. De er blitt gjort til stereotypier over menneskelige egenskaper ingen av oss vil vedkjenne oss. Peter slapp heldigst unna, han var bare veik. Verst har det gått utover Judas. Å bli kalt judas er noe av det mest rammende du kan si om et menneske.

Men var påskens kjeltringer egentlig så mye verre enn de fleste av oss? Hvem kan ikke kjenne seg igjen i Peter? Selvgode folk som Kaifas finnes det nok av. Enhver politiker burde kunne kjenne seg igjen i Pilatus. Når alt kommer til alt, var påskens kjeltringer ikke annet enn mennesker.

La oss ta et nærmere blikk på to av dem – Judas og Barabbas. Judas var den store svikeren som angav Jesus mot et usselt bytte på 30 sølvpenger.

I våre bibeloversettelser er ordet *forrådt* og *forræder* brukt når han beskrives. Men i den latinske bibeloversettelsen Vulgata har man fått med en nyanse. Her brukes ordet *tradere* - det samme som i ordet tradisjon. Det har en dobbel grunnbetydning. Vanligvis oversettes det med overlevering – eller å overlevere. Men alt etter kontekst kan det også bety *utlevere* og ulike grader av nyanser mellom begge. Judas utleverer Jesus, men dermed overleverer han ham også. Han gir Jesus videre til historien som i tidens fylde har overlevert ham til oss.

Kretsen rundt Jesus var en liten sekt bestående av fattige menn uten rang. Flokken hadde skapt en del oppstuss på sin ferd mot Jerusalem, men en sekt var det like fullt, og en sekt hadde det også forblitt om ikke Judas hadde sprengt låsen og utlevert – eller overlevert – Jesus. Det er hele poenget. Ved å utlevere Jesus gav Judas ham videre til oss som en offergave for hele verden. Kanskje vi skulle tenke oss om neste gang vi kaller noen for en judas.

Barabbas er den skikkelsen som har fascinert meg mest blant påskens skikkelser. Jeg er ikke alene om det. Det er skrevet noen fabelaktige litterære verk om denne personen som bibelfortellingen nesten ikke lar oss få vite noen ting om. Det eneste vi vet er at han hadde drept en romersk soldat. Han var en politisk rebell, sannsynligvis en fanatiker, som i den romerske okkupasjonsmaktens øyne var en mye større trussel enn Jesus. Likevel gikk han fri.

Det fremste litterære verket om ham er utvilsomt «*Mesteren og Margerita*» av den ukrainske dikteren Mikhail Bulgakov. Handlingen skjer på to sammenvevde tidsplan – stalintidens Russland og Palestina på Jesu tid. Barabbas er en slags bro mellom de to dimensjonene, en universell skikkelse som forener to personligheter i ett - den opprørske idealisten og den desillusjonerte politiske kynikeren.

Personlig setter jeg nobelprisvinneren Pär Lagerkvists roman «*Barabbas*» et hakk høyere, genialt kortfattet og lettlest som den er. I romanen skiftes evangeliets synsvinkel og Barabbas blir øyenvitnet som forteller, en slags femte evangelist. Hvordan blir fortellingen om Jesu død og korsfestelse da?

Barabbas i Lagerkvists versjon er mannen som ønsker å tro at Jesus er Guds sønn, men som ikke får det til. At han gikk fri og Jesus korsfestet i stedet for ham, gir ham ingen fordeler. Tvert imot mister han all ære, status og anseelse. Hans liv blir en misere, han er en fordømt som stirrer inn i et tomrom uten å få øye på lys. Han ender sitt liv med å bli korsfestet som slave i Roma.

Lagerkvists Barabbas forener i seg både den moderne skeptikeren som fascineres av Jesus, men ikke våger å tro på ham, og den utstøtte i samfunnet som er fratatt alt håp. Lagerkvist så på seg selv som en slags troende ateist. Men mørket Barabbas til slutt overgir seg til, er et annet slags mørke enn det som står som motsetning til lyset. Det er et mørke der Gud finnes. Et mørke der fravær blir til nærvær. Det er en gudserfaring mange kristne mystikere har gitt uttrykk for. Den mest rystende gudserfaring man kan gjøre, er å oppdage nærværet i det dypeste mørke!

«Olmeonsdag»

Lars Martin Dahl

Helligdagene som inndeler kirkeåret ble til da menn med makt fant ut av hva påsken handlet om og hvordan den skulle forstås. De leste gjennom evangeliene og hadde ingen problemer med å identifisere dagene i påskefortellingen, men folk med makt har det med å overse andre og de leser fra sitt perspektiv, ofte på bekostning av andre perspektiv. De oppdaget ikke «Olmeonsdag». Dagen hvor vi kan lese om en rasende Jesus på tempelplassen som jager vekk de som solgte og kjøpte der med beskjeden: «Står det ikke skrevet: Mitt hus skal kalles et bønnens hus for alle folk?»

Vi mangler olmeonsdag. En hellig vredens dag som renser ut og gir plass. En dag da sinne, protest og kampen for andre kan prises. En dag hvor barn ikke får pakker eller sjokoladeegg, men lærer at det ikke er greit når andre blir utestengt, utnyttet, undertrykt og stigmatisert av majoriteten eller folk med makt. En dag hvor vi er påminnet at: «Mitt hus skal kalles et bønnens hus for *alle folk?*»

Påsken handler om frigjøring, men da Olmeonsdag ikke kom med i kirkens feiring, ble en essensiell ingrediens vanskeligere å øyne, nemlig at frigjøringen ikke bare skal omhandle «meg» og «oss», men også «de andre.» Alle trenger påskens frigjøring, og alle må til om vi skal kunne forstå påskens budskap som kollektiv!

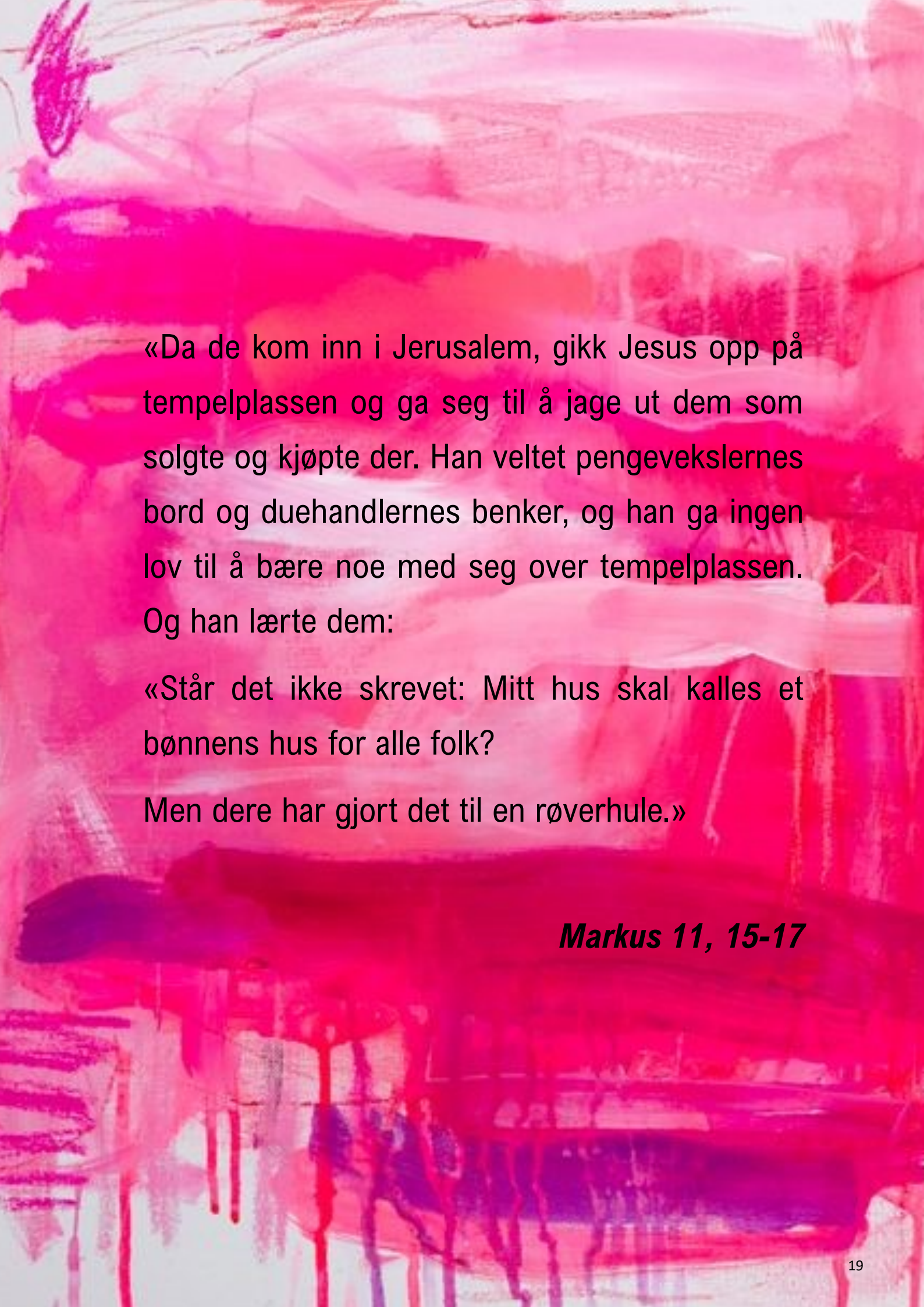
Påskefeiringen i Norge preges av at vi har det fint og trygt. Feiringen kan lett bli introvert og handle om «min frelser» og ikke så mye om «vår frelser.»

Mitt liv er representert på tempelplassen og jeg har lett for å delta der og på alle andre plasser og torg. Min trygghet kan gjøre meg blind for den uretten som rammer andre. Derfor trenger jeg en hellig vrede som springer ut av Guds kjærlighet og motivere meg til innsats «for alle folk».

Det er interessant hvordan folk i andre deler av verden identifiserer seg med andre aspekter ved påskens drama enn det vi ofte gjør i Norge. I andre land fører menneskers hverdag og uretten de kjenner på kroppen til en mer utadvendt påsketro. En påsketro som fordrer et aktivt engasjement i og for verden der hvor de bor. Når de opplever urett finner de en medlidende Jesus i påskens fortellinger og den kampen han kjempet. Mange steder henger disse fortellingen nært sammen med hva folk opplever i det daglige.

En prest delte jevnlig ut nattverd i en menighet på en av søppelhaugene i Manila. Folk i hans menighet overlevde av det de fant på søppelhaugen. Presten fortalte at da han tegnet korsets tegn over nattverdens brød og vin, var det både for å velsigne dem, men også for å få vekk fluene. Det ene hang uløselig sammen med det andre – jord og himmel møtes.

Olmeonsdagens drama handler altså ikke bare om dramaet som oppstod i Jerusalem for 2000 år siden, men om hvordan dramaet er å finne i vår verden i dag. «Å forstå sannheten er å gjøre sannheten,» skrev presten og den banebrytende teologen Jon Sobrino. Kanskje vi kan vri på det: Å tro på rettferdighet er å kjempe for rettferdighet – for alle. På olmeonsdag kler vi oss derfor ikke i dress, fin kjole eller bunad, men i kjærlighet «... som er det bånd som binder sammen og fullender.» Kjærlighet er et arbeidsplass vi tar på oss når vi virkelig skal renske ut, gi plass og kjempe «for alle.»

«Da de kom inn i Jerusalem, gikk Jesus opp på tempelplassen og ga seg til å jage ut dem som solgte og kjøpte der. Han veltet pengevekslernes bord og duehandlernes benker, og han ga ingen lov til å bære noe med seg over tempelplassen. Og han lærte dem:

«Står det ikke skrevet: Mitt hus skal kalles et bønnens hus for alle folk?

Men dere har gjort det til en røverhule.»

Markus 11, 15-17

Fra nabolaget om påske og frihet - Olmeonsdag

- Dagen hvor kampen for andre skal løftes frem. Og det Tormod svarer på spørsmål om hva frihet er poengterer nettopp hva vi er kapable til når vi er og føler oss frie:

For meg er det to typer frihet. Den ene friheten er å være fri fra noe, eller fri til å gjøre noe. Dette er den politiske friheten - denne kommer alltid med sin fatter ansvaret. I mitt virke tenker jeg mye på den. Men så er det den andre friheten, den som ikke er fra noe, men opplevelsen av frihet i seg selv. For meg kommer den oftest når jeg føler jeg har innsikt, aksepterer meg selv eller opplever å være del av noe større enn meg selv. Det krever ofte motet til å se seg selv som en del av verden og en merkelig verden i seg selv.

For hva betyr det da, når vi kjenner oss i en situasjon eller på et sted hvor vi kjenner oss frie til å rette fokuset utover? Hvilke følger har det at når vi innser at vi er en del av noe større og står i en situasjon hvor vi ser at her kan vi gjøre noe for andre? Vi spør: ***Hvordan tror du at du kan bidra til andres frihet?***

Kornelia: Hvis jeg hadde kjent noen som var fattige, hadde jeg bestilt morgenlevering til dem. Og gått på besøk til dem med mat og drikke og gaver.

Fredrik: Sikkert på tusen måter. Alt fra å møte mennesker på en sånn måte at de er frie til å være seg selv, til å gi så det svir til Kirkens Nødhjelp.

Georg: Jeg kan spørre dem hva de vil og så kan jeg prøve å gjøre det de trenger.

Ingrid: Jeg tror at politikk nytter. Politiske vedtak om for eksempel sykehus, skole eller pensjon kan gjøre mennesker mer fri til å leve gode liv, fordi de får større trygghet for helsa si, familien sin eller inntekten sin. Du kan også skape

frihet når du gir av tiden din til andre, enten det er å stille opp som fotballtrener i idrettslaget, frivillig i kirken eller som politiker. Du trengs i fellesskapet. Og du kan skape frihet gjennom ta samtalen med dem du møter som sier noe rasistisk eller bruker «homo» som skjellsord. Da gjør du fellesskapet større.

Tormod: Å hjelpe noen med noe som er vanskelig kan ofte gi de en frihet fra det vanskelige. Mange ganger er det helt nødvendig. Har du ikke penger i dagens samfunn er du ganske ufri. Men det kan også være en kortsiktig frihet. Det kommer alltid nye problemer og hindringer. Når man aksepterer noen, setter pris på dem og deres meninger – tenker jeg man bidrar til å la andre føle seg fri. Jeg forsøker å gi folk mot til tro at deres egne indre verden er viktig for den større verden vi alle lever i. Det handler kanskje om å bygge tillitt til at ingen er egentlig fri før alle er fri.

Leila: Frihet må ses på flere måter i et samfunn. Hvis jeg forstår riktig Jesu oppfordring om å tjene hverandre da han vasker føttene til disiplene, tror jeg han ber oss alle om også å ta vare på andres og hverandres frihet. Vi har ansvar for hverandre og må behandle hverandre med respekt.

Skjærtorsdag

akvarell og voks, av Ingvil Storheim

«Da tiden var inne, tok Jesus plass ved bordet sammen med apostlene. Og han sa til dem: «Jeg har lengtet inderlig etter å spise dette påskemåltidet med dere før jeg skal lide. For jeg sier dere: Aldri mer skal jeg spise påskemåltidet før det er blitt fullendt i Guds rike.» Så tok han et beger, ba takkebønnen og sa:

«Ta dette og del det mellom dere. For jeg sier dere: Fra nå av skal jeg aldri mer drikke av vintreets frukt før Guds rike er kommet.» Så tok han et brød, takket og brøt det, ga dem og sa: «Dette er min kropp, som gis for dere. Gjør dette til minne om meg.» På samme måte tok han begeret etter måltidet og sa:

«Dette begeret er den nye pakt i mitt blod, som blir utøst for dere. Men se: Han som forråder meg, har hånden her på bordet sammen med meg. For Menneskesønnen går bort, slik det er bestemt. Men ve det mennesket som forråder ham!» Da begynte de å trette om hvem av dem det kunne være som skulle gjøre dette.»

Luk 22, 14-23

Et under i tomme hender

Notto R. Thelle

Når ordene tømmes for mening, kan konkrete ting og hendelser overta. I dåpen heller man vann over barnets hode og tegner det med korsets tegn. I nattverden mottar en brød og vin. Noen synes det er merkelig at så enkle – nesten hverdagslige – handlinger kan bli så hellige. Jeg tenker motsatt – de er synlige tegn som kan treffe oss med stor kraft når vi er minst forberedt. Gud er til stede i det enkleste og mest hverdagslige. I påsken feirer vi innstiftelsen av nattverden. Her er to ulike blikk på denne enkle riten.

Liv Rosmer Fisknes jobbet i mange år blant prostituerte på strøket i Oslo. Hun var stolt over å være prest og så det som sitt kall å gjøre Gud nærværende der ingen ventet å se spor av Gud. Men det hendte ikke sjelden at det var de andre som fikk henne til å fornemme nærværet. Det hun lærte av prostituerte og rusavhengige, handlet ikke bare om vold og ensomhet og selvforakt, men om Gud, om tro, om evangelium.

En av dem hun forteller om, kom fra fosterhjem, barnehjem og utallige institusjoner. Gaten var blitt en av hennes holdeplasser på en uendelig vandring. Livet bestod mest av avvisning og angst. Det var ingen til å ta hånd om henne, hun hadde aldri visst hva det var å være den god-jenta hun egentlig var. Når livet blir en slik endeløs vandring fra sted til sted, kommenterer Liv i boken *Finn fremtiden frem*, avtar motet på å søke kontakt. Hun hadde fått hjelp av Bjørn Eidsvågs sang «Eg ser». Og drømmen levde videre: ønsket om å bli sett slik en føler seg, alene.

og redd, ensom og lengtende. Møtene Liv forteller om, røper mye om livets brutale realiteter, og det er ikke lystelig. Men det er andre sannheter også. «En dag gikk vi sammen til kirke», forteller Liv. «Vi mottok nattverd. En av oss med vanegjengerens slapphet, den andre med en oppdagers nysgjerrighet og et søkende sinn.» Liv undret seg da kvinnen noen uker senere oppsøkte hun kirken på ny for å motta nattverd.

«Gikk hun bare for det?» var hennes umiddelbare tanke – inntil hun endelig fikk summet seg: Så dumt kan bare en spørre som ikke helt har fattet dynamikken i det guddommelige språk som sakramentene er. Hun gikk til nattverd fordi hun i denne handling ante en varm berøring fra Guds hånd, og et ordløst tilsagn om at den ene skikkelsen bokstavelig talt kunne holde den andre oppe. Brød og vin var til å ta og føle på. Presten fikk en ny innsikt. Kvinnen gikk tilbake til strøket i visshet om at hun ikke var alene.

Jeg befinner meg langt fra det strøket Liv beskriver, men opplever en stille dramatik hver gang jeg som prest forretter nattverd. For hver som kommer frem, legger jeg en brødbit i hånden og sier: «Dette er Jesu kropp.» Jeg ser på hendene som tar imot og kjenner utstrålingen. Varme hender og kjølige hender. Myke hender og hardbarkede arbeidsnever. Det er barnehender, unge og glatte hender og gamle inntørkede. Noen er velskapte, andre er forvridde av smerte og sykdom, eller skjelver så de så vidt klarer å ta imot. Men alle strekker de seg ut – i trygg forventning, av og til fryktsomt og nølende. Men jeg merker likevel ømheten i hendene som åpner seg. De gir rom og tar imot.

I hendene er vår livserfaring samlet, hele vår menneskelige virkelighet på godt og ondt. Hender kan brukes til å kjærtegne dem vi er glad i. Hender steller barn, arbeider for det daglige brød, hjelper og lindrer. Og hender kan knytte seg i

raseri, true og øve vold. Slik er virkeligheten. Slik er den verden Gud kom til. I slike hender er det vi legger brødet og sier: «Dette er Jesu kropp.» Slik er vilkårene for Guds nærvær i denne verden. Slik er det med en kjærlighet som er stor nok til å overgi seg i menneskers hender. Det er bare en slik kjærlighet som har kraft i seg til å overleve. Det er kanskje bare en slik kjærlighet vi kan tåle.

Noen tenker at det å være prest er å drive med virkelighetsfjerne riter. Slik kan det være, for riten er så abstrahert at en lett glemmer at den er et måltid, og den er så enkel at man lett overser radikaliteten. Men nettopp det enkle og konkrete har kraft i seg. Jeg må bare innrømme det – både å gi og motta brød og vin er et under i tomme hender.

Harehjarte

Ingvil Storheim

Smerta dunkar, blodet pumpar. Pusten rask.

Harehjarte.

Det ligg i lufta, at eg ikkje kan innfri dei forventningane dei har til meg, utan å samstundes ikkje innfri.

Det er komplisert, ser du.

Lat meg ta deg tilbake, til tida før eg vart til ein skugge av meg sjølv.

Radikal, sjarmerande, vekte andre til liv.

Begge beina godt planta på jorda, og stundom til og med i ørkensand. Heil ved.

No er det berre den eine foten som held meg i kontakt med bakken, og den andre dreg meg av stad. Dei ser meg som ein Messias-skikkelse, medan eg ser knapt meg sjølve lengre.

Midt mellom to verder, svevar eg mellom liv og død. Liv. Og død. Korkje sjela eller lekamen min klarar å landa nokon stad. Det er den smerta eg snakkar om.

Smerta dunkar, blodet pumpar. Eg held pusten.

Harehjarte.

Eg blir meg sjølv i møte med andre, er det ikkje slik? Kven vil eg væra? Eg vaskar føtene dine.

Eg vonar du vil hugse, at det var sånn eg var. Ikkje noko stor-kar høgt på strå.

Om enn eg i mi stordomstid kunne væra tilbøyeleg til å ta i bruk store ord.

Mogleg at eg nytta Messias-omgrepet stundom også. Eg hugsar ikkje. Eg angrar uansett.

Å bli sett, det har sine fordelar. Det er jo lettare å tru på noko du har sett.

Eg treng jo at nokon har trua på meg. Eg blir jo stadig meg sjølv i møte med andre...

Saleg skal dei vera som trur utan å sjå. Om alle var salege, då hadde dei ikkje trengt å sjå livet renna ut or meg.

Trøysteeting. Me deler vin og brød, og eg vonar brødrane vil hugse meg i måltidet.

Kan eg leva vidare i andre si sjel og kropp? For tida er jo snart omme.

Vinen smakar som av mitt eige blod. Blodet som pumpar gjennom årene. Eg veit kor vegen går.

Eg ber til min Gud, ei schizofren bøn. Lat meg ikkje lide, men ikkje som eg vil, som du vil.

Men vil min Gud meg vondt? Kvifor stoggar ho ikkje tida? Kven vil våke, når ikkje Gud vil?

Smerta stilnar, blodet renn. Pusten stoggar.

Harehjartet kvilar.

Langfredag

«Og mens han ennå talte, kom Judas, en av de tolv, og med ham en stor flokk som var væpnet med sverd og stokker. De kom fra overprestene og folkets eldste.

Forræderen hadde avtalt et tegn med dem: «Den jeg kysser, han er det. Grip ham!» Han gikk straks bort til Jesus og sa: «Vær hilset, rabbi!» og kysset ham. Men Jesus sa til ham: «Venn, nå har du gjort ditt!»

Da kom også de andre til, og de la hånd på Jesus og tok ham til fange. En av dem som var sammen med ham, grep sverdet sitt, trakk det og hogg etter øversteprestens tjener og kuttet av ham øret. Da sa Jesus til ham: «Stikk sverdet ditt på plass igjen.

For alle som griper til sverd, skal falle for sverd.»

Tror du ikke jeg kan be min Far, og han ville straks sende meg mer enn tolv legioner engler? Men hvordan skulle da skriftene oppfylles, de som sier at dette må skje?» I samme stund sa Jesus til flokken:

«Dere har rykket ut med sverd og stokker for å gripe meg, som om jeg var en røver. Dag etter dag satt jeg og underviste på tempelplassen, men da grep dere meg ikke!

Men alt dette er skjedd for at profetenes skrifter skulle oppfylles.»
Da forlot alle disiplene ham og flyktet.»

Matt 26, 53

Det var i dag

**Dette forstår vi ikke. At det var i dag
han døde. At det var i dag
de spikret hendene til treet.**

**At det var i dag
han stivnet inn i døden. At de løsnet naglene
og bar ham inn i graven**

**Lett som en fugl og kald som sne.
At det er i dag
han ikke er.**

Rolf Jacobsen

Da Gud døde

Ingrid Ribe-Nyhus

At Jesus fra Nasaret døde på et romersk kors under Pontius Pilatus i Jerusalem omkring år 30. e.kr., er et historisk faktum. Et helt bestemt tidspunkt, et bestemt sted, døde altså Guds sønn, ifølge kristne. Alle evangelistene er enige om at Jesus ble torturert og korsfestet til døde, men evangelistene har større ambisjoner enn å fastslå dette. De vil gjerne forklare og tolke *betydningen* av Jesu død. Derfor vektlegger de også litt ulike ting når de gjenforteller dramaet som utspiller seg. Slik har det seg at Jesus dør på *litt* ulike måter hos evangelistene.

Ifølge Markus' beretning døde Jesus mens han ba, omtrent klokken tre om ettermiddagen. Hos Markus og Matteus er Jesu dødsøyeblikk beskrevet nesten identisk: "Ved den niende time ropte Jesus med høy røst: «*Elí, Elí, lemá sabaktáni?*» Det betyr: «*Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?*» ellers forblir Jesus for det meste taus hos Markus. Han overlates til sine anklagere uten motstand. Hos Matteus dør Jesus med et høyt rop, etterfulgt av at tempelforhenget revner i to.

Hos Lukas er det litt annerledes. Her kan det virke som Jesus nærmest har regien på det som skal skje – han snakker i det hele tatt mye. Både med dem som er til stede på veien til korset og med de to røverne som korsfestes samtidig. Lukas lar Jesu siste ord lyde med et ord fra Salme 31: "Far, i dine hender overgir jeg min ånd." (Luk 23:46, Sal 31:6). Jesus dør tillitsfullt, ydmykt.

Hos Johannes er de siste timene før Jesu død viet hele syv kapitler (13-19). Fortellertempoet går drastisk ned og vi kan følge Jesus fra time til time i verdens mest kjente rettsdrama - fortellingen om et justismord som fikk uante konsekvenser og en virkningshistorie uten sidestykke. Jesus fremstilles som en som vet hva som venter ham. Han ser inn i fremtiden, og lar seg ikke overrumple. Han holder lange avskjedstaler med disiplene og ber Judas gå og gjøre det han må, som om alt er forutbestemt.

Ved dødsøyeblikket har fire kvinner samlet seg ved korsets fot. Ved siden av moren står disippelen han hadde kjær, Johannes selv. Jesus vender seg til dem og sier til sin mor: «Kvinne, dette er din sønn». Deretter vender han seg til Johannes og sier: «Dette er din mor». Begge er de i ferd med å miste henholdsvis en sønn og en Mester, men Jesus sørger for at de får hverandre. Slik tar han avskjed før han roper: "Det er fullbrakt!" Det er ikke nederlag og angst som preger Jesu dødsøyeblikk i Johannesevangeliet, tvert imot er timen kommet da Jesus avdekker Guds herlighet.

De er ikke så rart at evangeliene ikke harmoniserer i ett og alt. Øyevitner fester seg alltid ved ulike ting. Dessuten er de fire fortellingene formet, tolket og bearbeidet i ettertid. Et helt bestemt tidspunkt døde Jesus. Gud er død. Det er denne realiteten disiplene må ta innover seg og bearbeide. Det står ingenting om påskeaften i evangeliene. Dagen etter langfredag og dagen før første påskedag utgjør et historisk og litterært hull. Kanskje det gjenspeiler tomheten og mangelen på ord disiplene må ha vært preget av? De befinner seg i limboland. Verdens mening er borte og tolkningene må ha falt tunge til jorden. Et eksistensielt sjokk skal bearbeides. Disiplene gjemmer seg bak stengte dører. Det er lett å glemme at for dem som gjemte seg, for dem som stod under korset, gav Jesu død slett ingen mening.

Ingen snakket om forsoningslære, sonoffer, seierherren eller påskelammet de første timene etter Jesu død. Tolkningene kom seinere, i lys av oppstandelsen. Der og da betydde Jesu død slutten på eventyret. Nederlaget var et faktum. Mesteren var avslørt og nå dømt som en primitiv forbryter på lik linje med de to andre forbryterne som ble drept den dagen.

Det blir ikke lettere å bearbeide og tolke det hele når Jesus viser seg et par dager senere. Hvordan skrive om noe sånt? Hvordan forstå og tolke det? Først etter oppstandelsen begynte de å mimre og minne hverandre på hva Mesteren hadde sagt som din død: Var det ikke dette Jesus hadde sagt skulle skje? Var det ikke noe om timen som skulle komme, om hvetekornet som måtte dø eller noe sånt? Noe om at han ville gå i forveien? Herrens lidende tjener? Sakte men sikkert la de puslespillbrikkene sammen, en etter en. De delte erfaringene sine med hverandre og søkte innsikt i jødisk tradisjon. Bildet sprikte i mange retninger. Jesus forble en gåte og et mysterium.

Også vi er invitert - og henvist - til å tolke mysteriet Jesus. Også vi kan få tolke våre erfaringer og liv i lys av langfredag. Langfredag skal minne oss om alle som lever med det smertefulle spørsmålet; *Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?*

Nei, langfredag gav ikke mening der og da. Langfredagserfaringer gir ikke mening i dag heller. Nettopp derfor kan alle meningsløse dødsfall og all meningsløs lidelse speiles i langfredagen. Langfredag setter en stopper for all meningsløs babbel om Gud. Langfredag faller meningsløse forklaringer, tomme ord og billig trøst til jorden. Det er så mange ord som må dø langfredag. Så mange forestillinger om Gud må dø langfredag. Og det er som det skal være: Gud er død og alt har sin tid; en tid til å tie og en tid til å tale. Langfredag må vi tie.

Du smertenes mann
Mitt hemmelige alter

Hugget i dødens marmor
lyser du i verdens mørke
Du Israels forsmådde gave
Du den elendigens nære trøst

Å løft Ham sakte

Løft Ham sakte ned
Svøp Ham i det dyre lin
Vær varsom løft Ham sakte

Hans dyre lemmer
i vår hånd Hans dyre lemmer
Løft Ham sakte ned

Høyt lyser nattens stjerne
Høy er Hans fred

Vær varsom løft Ham sakte
Løft Ham sakte
Hans hånd og fot løft sakte

Nå synker vindene
Nå segner tall og tegn
Nå står Hans ord alene
mot verden løft Ham sakte

De bleke lemmer
Hans pannes demringslys
Å løft Ham sakte

Vår brudgom himlens gave
Å svøp Ham i det dyre lin
Han er vår fred løft sakte*

Løft Ham sakte ned
Vår Herre og vår Gud vår bror
Min Jesus løft Ham

Løft Ærens konge sakte ned
Å løft Ham brødre
Guds frø er sådd i Adams jord

Arnold Eidslott

*O Gud, denne natt er din
- en bønn på påskeaften*

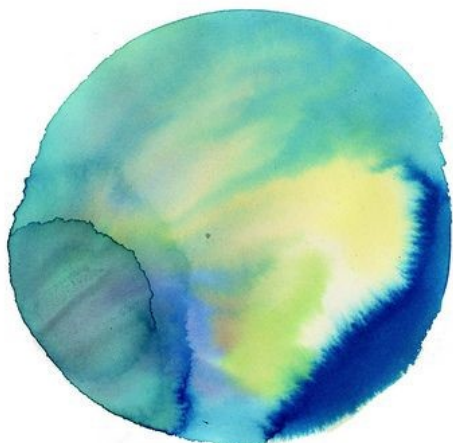
Eivind Skeie- fra Norsk Salmebok 2013

O Gud, denne natt er din
Vår lovsang er buer av lys spent ut
over store dyp
Vi er som barn hos deg
Bær oss i nåde mot dag og gry!

O Gud, denne sorg er din
Nå henger din enbårne Sønn
spent ut over nødens jord
Såret og knust og slått
bærer han alle og gir sitt blod

O Gud, denne dag er din
Ditt skaperverks tidlige dag
har åpnet sitt lys igjen.
Jesus, vårt håp, vår sol,
steg mot din himmel fra død og
grav!

O Gud, denne sang er din.
Den fjerner hver lenke, hvert bånd.
Du la den på tungen vår.
Dypt i vår mørke natt
gløder nå troen ved Ord og Ånd.

Påskenenatt

Jonas Lind Asgedom

Jeg måtte bli voksen for å oppleve påskenenatts dramatiske liturgi. «Kristus, verdens lys!» messes av en liturg, mens påskelyset bæres frem i en bekmørk kirke. Fra bakerste rad i kirkerommet brer det seg et hav av tente stearinlys. Kor og menighet svarer «Gud være lovet!».

Noe av det jeg liker så godt med påskenenatts liturgi er nettopp det gradvise skiftet mellom det totale mørke, og hvordan lyset gradvis blir sterkere. Med tente lys i hele rommet kommer kontrastene og skyggene frem. Dramaet som utspiller seg i liturgien vekker gjenklang i egne erfaringer av tvil, frykt og bekymringer, og viser med all tydelighet hvordan lys og oppstandelse bryter frem.

Av og til tviler vi og lurere på om Gud virkelig har overvunnet døden slik vi feirer i liturgien og leser i påskenenatts tekster. Slik tror jeg det var for Maria Magdalena, Maria, Jakobs mor, og Salome da de kom til Jesu grav (Markus 16,1-8). De ville pleie den døde, smøre han inn med oljer. Vise han respekt og kjærlighet. De ville gjøre noe med sorgen. Gjøre noe med uroen. Gi noe tilbake til mannen de hadde blitt så glad i. For de har blitt kjent med en mann som har snudd livene deres på hodet. De har spist sammen, ledd sammen, gått sammen.

Jesus har vist at kjærlighetens høyeste mål ikke er å følge loven til punkt og prikke, men å forstå at mennesket kommer før paragrafene. Jesus har vist dem hva kjærlighet er. Så har de sett Jesus bli anklaget, dømt, pint og drept. Nå går de bortover de tomme gatene med blikket vendt nedover. Kanskje har de vært oppe hele natten, og idet solen er på vei opp, løfter de blikket mot den åpne graven.

Av den hvitkledde får de beskjed om at graven er tom, og Jesus har stått opp. Selv om kvinnene har hørt Jesus lære dem at han skulle lide, bli forkastet, slått i hjel og tre dager etter stå opp, er oppstandelsen ennå uvirkelig.

De er redde og frykten erfares som et indre drama. Jeg tror de tviler på om Gud virkelig har overvunnet døden. Om Gud virkelig kommer gående mot oss, som påskenattens lys. Slik tror jeg også vi har det fra tid til annen. Vi kan tvile. Vi kan være redde når noe står på spill. Vi opplever problemer i samlivene våre og konflikter på arbeidsplassene våre. Vi får økonomiske problemer. Vi er ensomme. Vi må holde avstand. Vi sliter med den mørke natta. Vi lurere på hvor lyset og oppstandelsen har blitt av. Vi tviler. Vi er redde.

Vi er redde for å ikke være god nok, for å bli avvist, og for at vi dypest sett er alene i verden. For mange dreier livet seg om ikke bare å beherske, men å bli gode i det meste. Vi strever med å leve opp til våre idealer, og er våre egne strenge dommere. Vi presser kropp og sinn, samtidig som vi i en nærmest ustanselig strøm projiserer vårt plettfriske digitale selv på omverdenen.

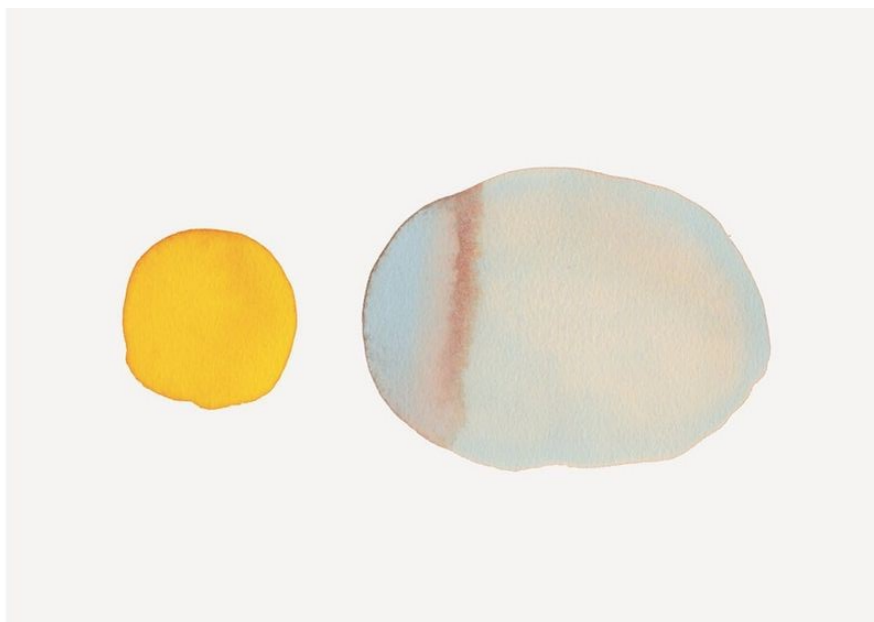
Vi er redde for å bli avvist, for at verden ikke tåler oss slik vi er. Vi tilpasser oss, fordi vi er redde for å bli stående utenfor. Mange forakter sin egen menneskelighet og alt det som ikke er plettfriskt. Som heller vil være pansrede kjøretøy i stedet for sårbare mennesker. Vi glemmer at selv om vi er styrt av denne verdens krefter, er vi også Guds barn.

På påskenatt går Jesus fra dødsriket til livet. Han er i «helvetet», og tar den og det som står i mørket med seg mot lyset.

Vi er redde for at vi egentlig er helt alene. At Gud er skapt av vår utrygghet og ensomhet. Vi har vanskelig for å gi slipp på dette, for å stole på og ha tillit til at Gud er der i en kaotisk verden. Derfor stoler vi heller på oss selv, på våre egne evner og ferdigheter. Vi tar Guds sted, blir Gud selv, i stedet for å være i verden som Guds barn. Vi er redde for at vi egentlig er helt alene i denne verden.

Frykten for å ikke være god nok, frykten for å bli avvist, og frykten for at vi er alene kan fange oss i mørket. Kirkens tro er at Gud ikke overlater oss til mørket. Påskenattens liturgi speiler en dramatisk fortelling, hvor glede, lys og oppstandelse fører oss fra frykt og mørke, til lys og håp.

Påskenattens drama viser oss en Gud som skaper og finner glede i det han har skapt. Dramaet viser oss en Gud som går inn i det dypeste mørke og overrasker og sprenger rammer med sin kjærlighet.

1. påskedag

«Da sabbaten var over og det begynte å lysne den første dagen i uken, kom Maria Magdalena og den andre Maria for å se til graven. Med ett ble det et kraftig jordskjelv, for en Herrens engel steg ned fra himmelen, gikk fram og rullet steinen til side og satte seg på den. Han var som et lyn å se til, og drakten var hvit som snø.

Vaktene skalv av redsel da de så ham, og de ble liggende som døde. Men engelen tok til orde og sa til kvinnene: «Frykt ikke! Jeg vet at dere leter etter Jesus, den korsfestede. Han er ikke her, han er stått opp, slik som han sa. Kom og se stedet hvor han lå!

Skynd dere av sted og si til disiplene hans: 'Han er stått opp fra de døde, og han går i forveien for dere til Galilea; der skal dere få se ham.'– Nå har jeg sagt dere det.»

Da skyndte de seg bort fra graven, redde, men jublende glade, og de løp for å fortelle det til disiplene. Og se, Jesus kom mot dem og sa: «Vær hilset!» De gikk fram og omfavnet føttene hans og tilba ham. Jesus sa til dem: «Frykt ikke! Gå og si til mine brødre at de skal dra til Galilea. Der skal de se meg.»

Matt 28, 1-10

Bak stengte dører?

preses Olav Fykse Tveit

I fjor var kyrkjedørene stengde i heile påska, kanskje for første gang i kyrkja si historie i Noreg. Ikkje ein gong under krigens dagar var det slik. Dette er eitt av mange teikn på kor heilt annleis det siste året har vore. Kven skulle tru at vi vart nødt til å ha stengte dører i kyrkja i Noreg?

Den kristne kyrkja er blitt til i ein situasjon prega av drama og frykt. Ei av historiene frå påskeevangeliet handlar endå til om stengde dører. Det er ganske forståeleg det som vert fortald i Johannesevangeliet kappittel 20, vers 19-23. Disiplane gøymde seg og stengde døra bak seg fordi dei var redde. Dei hadde gode grunnar til å stenge døra. Dei såg kva som skjedde med Jesus, dei kunne frykte det same for deira eigen del. Det var blitt ny uro i Jerusalem av ryktene om at han ikkje var lenger i grava der han var lagt.

Men ikkje ein gong deira frykt kunne stenge den oppstandne Jesus ute og forhindre han i å møte dei der dei var i livet: Fylte av frykt, stengte inne i sin eigen redsel. Jesus kom likevel, Jesus kom heilt inn til dei. Han kom ikkje med latterleggjering av at dei var redde. Han kom heller ikkje med hevn over dei som hadde både forlatt han og forneakta han. Han kom ikkje ein gong med kritikk.

Han kom med eit anna budskap: «Fred vere med dykk!»

Dette vart på eit vis den første kristne gudsteneste, som eit møte mellom den oppstandne Jesus Kristus og dei menneske som samlar seg fordi dei følgjer han – eller har følgd han.

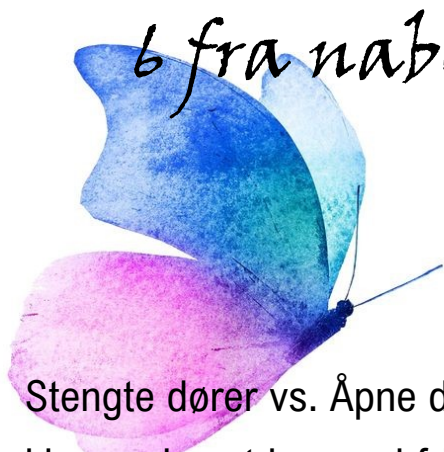
Så sender han dei ut. For å dele det dette møtet med den oppstandne gir dei. Slik har det halde fram, heilt til oss og vår tid: Nokon har halde ryktet om den oppstandne Jesus Kristus levande og skapt møteplasser mellom oss og han.

Slik har våre gudstenester vorte til. Slik er dei fortsatt noko som er meir enn oss sjølve og våre kjensler av frykt eller kva det måtte vere som fyller oss. Men dei er også eit møte der vi kan vere oss sjølve, ja, der vi ikkje kan vere noko anna enn oss sjølve. For det er slik den oppstandne kan møte oss. Og sette mot i oss. Og sende oss ut for å leve og dele det Gud har gitt oss.

Vi treng desse møtene. Med den oppstandne – og med kvarandre. Difor håpar eg inderleg at vi kan få feira gudstenester i kyrkjene denne påska. Skulle det ikkje gå, minner påskeevangeliet oss om at Jesus når inn til oss der vi er – likevel. I så fall treng vi endå meir eit ord om fred.

God påske!

6 fra nabolaget om påske og frihet

- 1. påskedag

Stengte dører vs. Åpne dører. Når oppstår behovet for å gjemme seg, og når kjenner jeg at jeg med frimodighet kan stå frem som meg selv, med det jeg står for og tror på? Påskedag feirer vi at Jesus overvant døden og frigjorde oss fra dødens lenker. Men hvilke lenker trengs å brytes i dag? **Når kjenner du deg ufri? Når kjenner du deg fri?**

Fredrik: Jeg kan kjenne meg ufri når jeg ikke helt får til å være meg selv. Når jeg ser at mange valg jeg har tatt gjennom årene, blir til en sum jeg ikke er helt fornøyd med. Også klimakrisen skaper en sterk følelse av ufrihet, for hele Norge: Oljerikdommen gir stor frihet, men vi er kanskje ikke frie til å leve uten samtidig som det er vanskelig å bryte seg fri fra logikken i et kapitalistisk samfunn. Jeg kjenner meg likevel mest fri. Fordi jeg lever i et trygt samfunn, har en jobb jeg trives med, barn jeg elsker og venner jeg er glad i. Å be til Gud er en fin og rar form for frihet. Og jeg prøver å fordype meg i den friheten som ligger i påsken, både i korset og den åpne graven. Det er en visjon der som peker ut over alle nådeløse krav.

Kornelia: Jeg kjenner meg ikke fri i skolegården når noen krangler med hverandre. Jeg kjenner meg veldig fri når jeg er med på idrett og på AKS.

Georg: Jeg føler meg fri her hjemme, men på skolen føler jeg meg ikke helt fri.

Ingrid: Jeg kjenner meg grunnleggende fri fordi jeg kjenner at jeg hører til i små og store fellesskap med mennesker som er glad i meg. Og fordi jeg bor i et velferdssamfunn med rettigheter som skaper og beskytter min frihet gjennom alt fra gratis utdanning og helsehjelp, til tilgang på prevensjon og

familieplanlegging, til ytringsfrihet og at jeg kan kle meg som jeg vil.

22. juli 2011 overlevde jeg terrorangrepet på AUFs sommerleir på Utøya. Breivik ville drepe AUFe for fordi han hatet verdiene vi stod for. Frihet, likhet og solidaritet. Den dagen var jeg helt ufri. De antidemokratiske og høyreekstreme politiske bevegelsene som er på fremmarsj i hele verden gjør meg redd for at vi som fellesskap kan miste frihet.

Tormod: Akkurat nå føles det ut som om tiden gjør meg ufri – det er så mange oppgaver, så mye problemer, så mye å forholde meg til – det skaper fort en følelse av å henge ufritt etter livet. Når jeg ser at andre kan gjøre ting jeg ikke kan, kan jeg også føle meg ufri.

2. Påskedag

«Mens de snakket om dette, sto Jesus selv midt iblant dem og sa: «Fred være med dere!»

De ble forferdet og redde, for de trodde de så en ånd. Men han sa til dem: «Hvorfor er dere grepet av angst, og hvorfor våkner tvilen i hjertet deres?

Se på hendene og føttene mine. Det er jeg. Ta på meg og se! En ånd har ikke kjøtt og bein, som dere ser at jeg har.»

Dermed viste han dem hendene og føttene sine. Da de i sin glede ennå ikke kunne tro, men bare undret seg, spurte han dem: «Har dere noe å spise her?» De ga ham et stykke stekt fisk, og han tok det og spiste mens de så på.»

Luk 24, 36-

Drama og påske

Vår Gud bærer sår

Kari Veiteberg

Vi er ein dag etter. Dette er den dagen der dei av oss som enno er sorgtyngde og har vanskar med å forlate grava, blir bedne om å ikkje bli verande der. Påskeengelen oppfordrar dei sørgande om å ikkje lenger gråta ved gravstaden, for Jesus er ikkje der. Han er ikkje blant dei døde. Han høyrer ikkje til i fortida, bak oss. Frå no av er han å finne på uventa stader. Plutseleg dukkar han opp på vegen til Emmaus og etter det, dukkar han opp i Jerusalem og i Galilea. Han er sårmerkt og seier til vennene: «Sjå på hendene og føtene mine. Det er eg.» (Lukas 24, 39)

I Svenska kyrkan blir kvar og ein av biskopane bedt om å formulere sitt eige valspråk for tenesta si. Gøteborgs biskop har følgjande motto: «Vår Gud bär sår.» Dette mottoet treff meg og utfordrar meg. Og i dag er det dette som faktisk er *dramaet*, det er her det verkeleg står på spel: Å gjenkjenne og å finne og å namngi Gud etter gårdsdagen og dagane før. Det er på ingen måte enkelt, det er temmeleg dramatisk og vi som legg i veg, må tore å leite. For vår Gud bærer sår. Og vår Gud spør: «Har de noko å eta her?» (Lukas 24, 41)

Andre påskedag står vi overfor dette som lyrikaren Oskar Stein Bjørlykke set ord på i diktet «Den Oppstadne»:

I alt to gonger har vi
sett han, Den Oppstadne.

Ein gong kom han ridande på asenfolen.

Utanfor tid og stad

såg vi han over mosaikkane,

opp skipet,

over døypefontane og nattverdborda kom Han

Den andre gongen
rei han også på eit asen,
midt i tida, gråtande,
opp frå rønner,
opp frå krater og fangehol,
spurde etter vatn, brød, omsorg, varme, fred.
To gonger har vi altså sett Han,
Den Oppstadne

Oskar Stein Bjørlykke «Futurum I», Samlaget 1970

No, på den andre påskedagen er det vår oppgåve å sjå oss rundt og kaste blikket framover. Samstundes er det ein god dag til å reflektere over det vi har opplevd saman. Vi har vore gjennom den stille veka og dei tre fortetta høgtidsdøgna. Eg følgjer dei andre skribentane i dette heftet i at påska må spelast ut, dramatiserast og i bli inkarnert, ikledd kjøt og blod, smak og lukt.

Over eit lengre tidsrom i mellomalderen vart det faktisk spela teater i kyrkjene. Mellomalderteateret var i sitt mangfald og alvor ein framifrå kombinasjon av andakt, humor, venleik og fælske. Kyrkjegjengarane fekk gjennomgå heile kjensleskalaen.

Vi har mange kjelder som fortel om påskelatter, særleg i frå område i Sør-Tyskland. Der var det vanleg at presten fortalte nokre ordentleg gode vitsar. Ja, ei preike på første påskedag skulle innehalde ein supergod vits som verkeleg utløyste rungande latter nedover i kyrkjerommet.

Skikken med påskelatteren er gammal. I ei berømt påskepreike frå 400-talet målar Johannes Chrysostomos fram korleis Kristus etter han var oppstått, oppsøkte djevelen og lo han like opp i ansiktet. Når kyrkjelyden hørde om dette, lo dei også! No endte det med at biskopane etter kvart sette ein stoppar for skikken, fordi prestane sine vitsar etter kvart blei så platte og delvis også var på kanten av det sømmelige.

Frå slutten 800-talet fins det og kjelder som skildrar korleis benediktinarmunkar lagde dramatiske innslag i påskeliturgien. Dei gjekk frå å resitere dialogen mellom kvinnene og engelen ved grava til å spele han ut. "*Quem quaeritis* (kven er det de søker)? Desse latinske påskedialogane har blitt oppfatta som innleiinga til det religiøse teatret i Vesten.

Når spela blei større og utvida med fleire scener, setje ein ei rekkje små plattformer rundt om i kyrkjerommet. Dramaet utvikla seg og blei flytta ut frå kyrkjerommet og frå 1300-talet til 1500-talet kom mysteriespela på scener rundt om i byen. Dei blei framført på rullande vogner som hadde ei fast rute gjennom byen, med faste haldeplassar. Dei var omlag to meter breie og fire meter lange, og nokre hadde to etasjar.

I mysteriespela er også plot og karakterar henta frå påskas drama, men også frå resten av bibelhistoria. Dei beste eksempla er syklusane frå England: *York-syklusen* blei spela i York stort sett kvart år frå 1376 til 1569. Det var handverkslauga i byen som hadde ansvar for både å finansiere og å spele kvar sin vesle episode: Båtbyggjarane spela stykket om Noas Ark, gullsmedlauget spela dei tre vise menn og spikarmakar-lauget spela krossfestinga.

Kva med å blåse til live til mysteriespel-tradisjonen, eller i alle fall påskelatteren?

«Men de to sa til dem: «Hvorfor leter dere etter den levende blant de døde? Han er ikke her, han er stått opp.»

Luk 24,5-6

